

הקליניקה
לזכויות אנשים
עם מוגבלויות

מערך
הקליניקות
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

סיכום פעילות לשנת תשפ"ב 2021-2022

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

דו"ח פעילות שנה"ל תשפ"ב

תשרי תשפ"ג – אוקטובר 2022

בשנה"ל תשפ"ב המשיכה הקליניקה לפעול לקידום שוויון, חובת ביצוע התאמות והזכות להשתתפות בכל תחומי חיים של אנשים עם מוגבלויות והיא ממשיכה להתפתח ולהתחדש, על מנת לספק מענה לאתגרים החדשים עימם מתמודדים אנשים עם מוגבלויות בישראל. אנחנו מודים לשותפים והשותפות אשר אפשרו לנו להמשיך ולפעול ושמחים לשתף אתכם בפעילות הקליניקה השנה.

משפחה והורות של אנשים עם מוגבלויות

הקליניקה עוסקת בזכותם של אנשים עם מוגבלויות לחיי משפחה ולהורות, להשאת רווחתם ורווחת ילדיהם. בעקבות השתתפותה של הקליניקה בפורום בין משרדי אשר עסק בנושא בשנים האחרונות, השנה פורסם דו"ח "הזכות להורות של אנשים עם מוגבלויות: תמונה מצב והמלצות לכיווני פעולה" בשיתוף נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות הפועלת במשרד המשפטים, ומשרד הרווחה והבטחון החברתי. המדובר בדו"ח מקיף אשר מפרט לראשונה, בישראל, את מהותה של הזכות להורות כאחת מזכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות, וקורא לרשויות המדינה לסייע להם לממשה. הדו"ח זכה לשבחים והדים רבים, והוצג בשלושה כנסים – בכנס של פורום חיפה ללימודי מוגבלות, בכנס של המרכז ללימודי מוגבלות באוניברסיטה העברית, ובכנס משותף של הנציבות ומשרד הרווחה, בו השתתפו כ-160 עובדי וסוציאליסטים מתחומי ההורות והמוגבלות. כתבה נרחבת על הדו"ח פורסמה בעיתון "הארץ".

במקביל לכך, במהלך השנה החולפת המשיכה הקליניקה בבניית מודל ייחודי לייצוג של הורים עם מוגבלויות, תוך שיתוף פעולה משפטי-טיפולי עם שירות "ציפור הנפש" (של משרד הבריאות ועמותת "שלו") המעניק תמיכה נפשית ורגשית להורים עם מוגבלויות. במסגרת בניית המודל, מייצגת הקליניקה הורים עם מוגבלות נפשית בתיקי "קטין נזקק" המתנהלים בבתי משפט השלום לנוער. הייצוג מתקיים תוך ניהול שיח עם אנשי הטיפול והסקת מסקנות מתמדת, מתוך שאיפה לבנות ולהפיץ את המודל בקרב מייצגי הורים נוספים.

בנוסף, ממשיכה הקליניקה לקחת חלק במועצה הציבורית של "מרכז חזו"ן" אשר הוקם על ידי מכון פורשטין, ונועד לקדם זוגיות וחיי משפחה של אנשים עם מוגבלות, בדגש על מוגבלות שכלית התפתחותית.

תעסוקה

תחום התעסוקה הוא אחד החסמים העיקריים מפני השתתפות בחברה של אנשים עם מוגבלויות. במהלך השנה החולפת השלימה הקליניקה פרויקט מחקרי במימון המוסד לביטוח לאומי, בשיתוף פרופ' צילי דגן מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן ובית הספר למשפטים של אוניברסיטת אוקספורד. במסגרת

המחקר נבחן ההיתר לתשלום שכר מינימום מותאם (שכר הנמוך משכר המינימום הקבוע בישראל) לאנשים עם מוגבלויות המועסקים בשוק החופשי במטרה לעודד מעסיקים להעסיקם. הוצגה הפגיעה בזכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות הכרוכה במתן היתר זה, כמו גם העובדה כי ההיתר לא הביא לשינוי משמעותי בשילובם של אנשים עם מוגבלויות בשוק התעסוקה. נוכח הביקורת הוצגו אמצעים מיסויים חלופיים אפשריים לקידום אותה מטרה מבלי שאלה יפגעו בזכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות. מסקנותינו הוגשו למוסד לביטוח לאומי ואנו נעקוב אחר יישומן בפועל. [לעיון בדו"ח](#).

בריאות

במהלך השנתיים האחרונות חברה הקליניקה ל"בית איזי שפירא" לצורך פרויקט שעיקרו קידום הזכות לבריאות של נשים עם מוגבלויות. במסגרת הפרויקט התקיים מחקר מעמיק של האפליה לה חשופות נשים עם מוגבלות בתחום הבריאות, לצורך יצירת יחידות הדרכה לעובדים ות בתחומי הבריאות, הדרכות אשר יועברו על ידי נשים עם מוגבלות עצמן. הפרויקט כלל ראיונות של 30 נשים עם מוגבלויות שונות, והתקיים בפורמט של "מחקר משתף" במסגרתו קבוצת מנהיגות של נשים עם מוגבלות מנהלות את המחקר על כל היבטיו בשיתוף עם קבוצת סטודנטיות בקליניקה.

המחקר הוצג בכנס משפט וחברה במרכז האקדמי פרס, [בכנס פמיניזם מגדר ובריאות](#) במכון ון ליר, ובכנס [פוסטרים](#) של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן, באמצעות תוכנית המצויינות של הפקולטה. דו"ח ראשוני של תוצאות המחקר נערך על ידי ד"ר דנה רוט ודפנה רביב כרמי מבית איזי שפירא.

חינוך

בהמשך לתקדים שהושג בבג"צ בשנת הלימודים הקודמת, עסקנו השנה בהטמעת השינוי: זכותם של ילדים להורים פרודים וגרושים להסעות משני בתייהם. במסגרת זו ייצגנו בהצלחה ילד אשר העירייה סרבה, ללא הצדקה, לספק לו הסעה מבית אביו, וייעצנו להורים רבים נוספים. לקראת סוף השנה התבשרנו כי משרד החינוך הטמיע את השינוי בהוראה 2.8.3 [בחוזר מנכ"ל העוסק בהסעות](#) לפיה ילדים להורים פרודים או גרושים המתגוררים אצל שני הוריהם זכאים להסעה למסגרת החינוך משני בתייהם.

כשרות משפטית

בשנים האחרונות מתגברת ההבנה כי שלילת הכשרות המשפטית, הכרוכה במוסד האפוטרופסות, פוגעת בזכויות אדם בסיסיות ודוחקת אנשים עם מוגבלויות לשולי החברה. הקליניקה, אשר השתתפה בהליכי שינוי החקיקה והטמעת הידע החדש בתחום, ממשיכה לקחת חלק פעיל בקידום נושא זה.

בהמשך לקיום קורס חדשני לתומכות.ים קבלת החלטות מקצועיות.ים, שהתקיים בשנת הלימודים הקודמת, השנה פיתחו ולימדו מנהלות הקליניקה קורס לתלמידי תואר ראשון בפקולטה למשפטים בנושא כשרות משפטית של אנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית, בתמיכת קרן שלם. בקורס השתתפו כ-70 סטודנטיות.ים אשר נחשפו לראשונה לתחום המתפתח.

בנוסף, המשיכה הקליניקה להעניק ייעוץ שוטף ליחידים ומשפחות בנושא חלופות אפשרויות לאפוטרופסות, חשיבות התמיכה בקבלת החלטות והאפשרויות בתחום זה העומדות בפני אנשים עם

מוגבלויות ובני משפחותיהם. כן המשיכה הקליניקה בפעילותה בפורום ארגונים העוסק בקידום נושא הכשרות המשפטית של אנשים עם מוגבלויות ובמסגרת זו משתתפת ד"ר מיה גפן בוועדה ליישום המלצות הצוות הבינמשרדי לתחום האפוטרופסות וחלופות לתמיכה והגנה על בגירים. לצד אלה ממשיכה הקליניקה להעביר הרצאות על זכותם של אנשים עם מוגבלויות לכשרות משפטית לקהלי יעד שונים ולקחה חלק בהתייעצויות שקיים משרד המשפטים בתחום זה.

נגישות

בשנה זו נחשפנו לפרקטיקה שגויה של עיריית גבעת שמואל, אשר סימנה חניות בקרבת הקמפוס ככאלה המיועדות לאנשים עם מוגבלות בגפיים בלבד. זאת בניגוד לחקיקה והפסיקה הקיימת בנושא. בעקבות פנייה של הקליניקה בעניין זה, הודיעה העירייה כי היא תשנה את הסימון ותאפשר לכל האנשים אשר ברשותם תג נכה לחנות בחניות המיועדות לכך.

קצבאות הביטוח הלאומי

קצבאות הביטוח לאומי היו וממשיכות להיות נושא המטריד מספר גדול של אנשים עם מוגבלויות. להכרה של המוסד לביטוח לאומי במוגבלותו של אדם יש לעיתים משמעות רחבה אף יותר מהקצבה עצמה, שכן זו הדרך לקבלת שירותים נוספים כגון "סל שיקום" לאנשים עם מוגבלות נפשית, קבלת הנחות בחשבונות הארנונה והחשמל, תג נכה, יכולת העסקת עובד זר ועוד. במסגרת זו נתנה הקליניקה יעוץ לעשרות פונים בנוגע להתנהלות אל מול המוסד לביטוח לאומי וזכאותם לקצבאות וזכויות שונות, בין היתר גמלת ילד נכה, קצבת נכות, קצבת שירותים מיוחדים, קצבת ניידות ושיקום.

השנה ייצגה הקליניקה אשה עם מוגבלות נפשית אשר בקשתה לקצבת נכות סורבה בשל סיווגה כ"עקרת בית נכה". זאת, למרות שאי התעסוקה שלה (אשר מובילה לסטטוס "עקרת בית נכה") נבעה ישירות ממצבה הנפשי. בעקבות ייצוגה של הקליניקה הוכרה האשה כזכאית לקצבת נכות מלאה.

עוד ייצגה הקליניקה אדם עם אוטיזם המקבל קצבת נכות, אשר ביקש לקבל אותה בעצמו ולא באמצעות אביו. בעקבות הייצוג קבע המוסד לביטוח לאומי כי אותו אדם אכן יקבל את הקצבה באופן בלתי אמצעי, כחלק ממימוש האוטונומיה והעצמאות שלו.

בנוסף, ליוותה הקליניקה אדם צעיר עם אוטיזם אשר בקשתו לקצבת נכות נדחתה בשל קושי בהתנהלות מול המוסד הביטוח לאומי וקושי בארגון המסמכים הדרושים לצורך הגשת התביעה. ליווי הקליניקה אפשר לאותו אדם להבין את ההליכים הצפויים לו במוסד לביטוח לאומי, לארגן את כל הדרוש לצורך הגשת התביעה, להגישה בעצמו ולקבל את זכויותיו.

רשיונות נהיגה

גם השנה הגיעו אל הקליניקה תיקים העוסקים בהתנהלות בעייתית של המרב"ד – המכון הרפואי לבטיחות בדרכים. במסגרת זאת, טיפלנו בהצלחה בבקשה לקבלת החזר כספי עבור אדם עם מוגבלות נפשית בגין אגרה ששולם על ערר על דחיית בקשה לקבלת רשיון נהיגה. המדובר באגרה גבוהה של מאות שקלים אשר מהווה עבור אנשים רבים עם מוגבלות חסם בפני יכולתם לממש את זכותם החשובה לניידות.

משפט וטיפול

הקליניקה מייחסת חשיבות רבה לקשר שבין משפט וטיפול, ולכן מקיימת בתיקים המתאימים לכך קשר הדוק, בהסכמת הלקוחות, עם אנשי טיפול, על מנת להגיע לתוצאה המשפטית הטובה ביותר ולשמר את השלכותיה לאורך זמן.

בהקשר לכך המשיכה הקליניקה להשקיע מאמצים בחיזוק הקשר עם אנשי מקצועות הטיפול (רופאים, פסיכולוגים, פסיכיאטרים ועובדים סוציאליים) והרחבת הידע המשפטי שלהם בנושא, באמצעות הרצאות וייעוץ שוטף. זאת מתוך הכרה במרכזיותם של אנשי המקצועות הטיפולים הן בהליך המשפטי והן בליווי ארוך טווח של הלקוחות. קשר הדוק במיוחד ממשיך להתקיים עם העובדים הסוציאליים במחלקות הפסיכיאטריות השונות בבית החולים שיבא תל השומר ועם מרפאת נויורולוגיה ילדים בבית החולים וולפסון.

עוד בתחום זה, ממשיכה הקליניקה ללוות אישה בשנות ה-50 לחייה, במצב כלכלי, משפחתי וחברתי מורכב אשר לא היתה מוכרת על ידי רשויות המדינה, בהליך ארוך לקבלת הכרה מרשויות הרווחה, המוסד לביטוח לאומי וגורמים נוספים. הליווי נעשה בתיאום עם עו"ס מהרשות המקומית בה מתגוררת האישה, רופאה פסיכיאטרית, רופא משפחה, עו"ס קופת חולים וגורמים בקהילה המסייעים לאותה אישה, זאת במטרה לתת מענה הוליסטי עד כמה שניתן לצרכיה ולאפשר לה להמשיך ולהתנהל באופן עצמאי תוך קבלת התמיכה והסיוע הנדרשים לה. בעקבות הליווי, ואישורה, בשנה שעברה, של קצבת נכות מלאה, המשיכה הקליניקה השנה ללוות את האישה בהליך קבלת זכויותיה בהתאם לחוק שיקום נכי נפש בקהילה, תש"ס – 2000 ("סל שיקום").

פעילות הקליניקה במשבר מגפת הקורונה

משבר מגפת הקורונה הוביל לפגיעה בזכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות בתחומים רבים. מתחילתו של המשבר פעלה הקליניקה לשמירת זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות הן ברמה הפרטנית והן ברמת המדיניות והעניקה ייעוץ שוטף לפונים באמצעות קו הפניות שהיא מנהלת הן באמצעות הדוא"ל והן באמצעות הטלפון, תוך מתן דגש על הפרת זכויות בעטיו של משבר מגפת הקורונה.

בהיבט הבינלאומי, פורסם השנה פרויקט "[Lex Atlas: Covid-19](#)" אשר הקליניקה השתתפה בכתיבתו, פרויקט אשר מיפה את השפעת משבר מגיפת הקורונה בעשרות מדינות, ותיארה את השפעתו על אנשים עם מוגבלויות בישראל.

הרצאות, כנסים והפצת ידע

בבכל שנה, מעבירה הקליניקה הרצאות בפני קהלים שונים, כדי לחלוק את השקפת עולמה ולעודד את קידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות בחברה. במסגרת זו קיימה הקליניקה השנה כנס לכבוד פרסומו של הספר "שפת אם" של עו"ד שירלי בלאייר-שטיין, ספר המתאר את המסע של בנה, צעיר עם אוטיזם, לקידום זכויותיו. בנוסף, הרצתה הקליניקה בכנס משרד המשפטים על גיוון בתעסוקה, בבית הספר לעבודה סוציאלית בבר אילן, במחלקה הפסיכיאטרית בתל השומר, בבתי אבות, בכנס השנתי של עמותת שלום,

במכללת עמק יזרעאל, בבית החולים וולפסון, ובעיריית אשדוד. כן השתתפה הקליניקה בשולחנות עגולים שקיים משרד המשפט, בכנס משפט וחברה שהתקיים במרכז האקדמי פרס, ובכנס השנתי של מערך הקליניקות המשפטיות בבר אילן.

מענה לפניית ויעוץ שוטף

הקליניקה ממשיכה לחלוק את הידע שלה ולתת ייעוץ משפטי ראשוני באמצעות מענה לפניית הציבור, הן בטלפון והן באמצעות תיבת הדוא"ל של הקליניקה. במסגרת זו ניתן ייעוץ לכ-500 פניות בשנה במגוון רחב של נושאים, וביניהם – גמלאות הביטוח הלאומי, כשרות משפטיות, זכויות בריאות, חינוך, תעסוקה ועוד.

תוכניות לשנה"ל תשפ"ג

במהלך שנה"ל תשפ"ג נפעל על מנת להמשיך את הפרויקטים אשר קודמו בשנה"ל תשפ"ב בתחומי הכשרות המשפטיות, ההורות, התעסוקה והשילוב שבין משפט וטיפול. בנוסף, בשנה זו נמשיך וניתן מענה לאנשים עם מוגבלויות ובני משפחותיהם אשר פונים מידי יום לקליניקה, והתחלנו כבר לייצג לקוחות בתחומים נוספים, תוך מתן דגש על נגישות קוגניטיבית לזכויות משפטיות. נשמח להמשיך ולעדכן.

תודות

פעילותה של הקליניקה מתאפשרת הודות לשותפויות רבות וחשובות. במסגרת דו"ח זה נבקש להביע את הכרת תודתנו העמוקה לכל אלה:

לרוזלינד ושמואל ברכפלד, אשר תרומתם הנדיבה מוקדשת לזכרם של מנדל לזר ומרים יעקבסון.

לפרופ' מרטין אדלמן (Prof. Martin Adelman) ולד"ר סוזן אדלמן (Dr. Susan Adelman) על תרומתם הנדיבה.

לעו"ד טוביה ארליך על תרומתו הנדיבה והמתמשכת.

לדוד רובנר על תרומתו החשובה לקליניקה.

לעו"ד מני דולב ולמשרד עורכי הדין בן-יעקב שוימר דולב, אשר תומך בפעילות הקליניקה ושותף בעשייה.

לקרן שלם על התמיכה בקורס "כשרות משפטיות של אנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית" ועל שותפות לדרך.

לקרן המחקרים של המוסד לביטוח לאומי על תמיכתה במחקר בנושא תעסוקה.

למועצה להשכלה גבוהה על תרומה במסגרת תוכנית "אקדמיה בקהילה".

כן מודה הקליניקה למערך פיתוח המשאבים של האוניברסיטה – לד"ר שרון גולדמן, קרין זינגר, אוריין סבן, אלונה גרינגאוז, ורוני גלם.

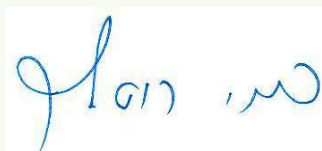
הקליניקה מודה לאנשי המקצוע אשר השתתפו בפעילותה ובשיעורים העיוניים ואשר תרמו מהידע שלהם ומנסיונם לפרויקטים והכנסים השונים: דן רשל, עו"ס יונית אפרתי, ד"ר גבי אדמון-ריק, עו"ד ערן טמיר,

עו"ד הדס אגמון, סיגל גרסטל, וגלית קריים מנציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות; עדי נעמן, ממושרד הבריאות וסוזי ג'בוטרו, נופר יודלביץ', ואיה אשל מעמותת "שלו" ופרוייקט "ציפור הנפש"; אחיה קמארה מנהל התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון; אורנית דן, עו"ד ועו"ס אפרת רייך, ועו"ד רעות אופק במסגרת תפקידן באפוטרופוס הכללי; ריבה מוסקל, תמנע מרקביץ'-גבאי ושרון גנות מקרן שלם; לרב ד"ר רפי פוירשטיין, לעו"ד שירלי בלאייר-שטיין, לד"ר מיטל סגל רייך, עו"ד דניאל רז, עו"ד שני שדה, עו"ד יפעת פוליצר ועו"ד לידיה רבינוביץ' מהאגף לסיוע משפטי; ליון גיא מאיר מעמותת אנו"ש; עו"ד עירית גזית ועו"ד שרונה מזרחי מאקי"מ; ד"ר עינת אלבין; עו"ד רון דרך; עו"ד נטע דגן, ד"ר עדית סרגוסטי, עו"ד אביבית ברקאי-אהרונוף ועו"ד ורד בר מארגון "בזכות"; נעמה לרנר; עו"ס רחל אליאסף ממרפאת נוירולוגיה ילדים בבי"ח וולפסון; ד"ר בני הוזמי, עו"ס לילך בר, יואב קריים, עו"ד ולרי זילכה, ד"ר דנה רוט ודפנה רביב-כרמי מבית איזי שפירא, ולחברות קבוצת המנהיגות: לימור ברנע, רז רובס, אופירה זנדני, אפרת וקנין, גליה סגל, לירת שפיר שמש, מסק ותד, סיגל מרימי, איילת בכרך ורבקה חמאי.

הקליניקה מודה לפקולטה למשפטים, לדקאן היוצא פרופ' אורן פרז ולסגן הדקאן ד"ר יעקב חבה, לראש המנהל עו"ד מרב גבעון, למנהלת האקדמית היוצאת של מערך הקליניקות פרופ' מיכל אלברשטיין, למנהל האקדמי הנכנס פרופ' אריאל בנדור ולמנהל המקצועי עו"ד יותם שלמה, לפרופ' מרים מרקוביץ'-ביטון, לפרופ' צילי דגן, ללימור בר שדה, עליזה בנין, אביבה פיש, אורי גולדשמידט ואבשלום שטיינמץ.

בסיומו של סיכום זה, נבקש להודות לסטודנטים שלנו השנה, אשר טיפלו בתיקים ובפרוייקטים במסירות ובלעדיהם הדברים לא היו קורים: נעה אופנהיימר, איתי אלבאום, שלומית בייטמן, רעיה ביתן, לאה בן-דיין, צור בן-יצחק, יונתן בר-עם, איברהים ג'יריס, עדן דיאב, אופק וילנר, אריאל חסטר, מיטב ימיני, רוני יעקבי, עדי מיכאליס, יהל נמט, שירז נצר, הילה פיטוסי, אתי קורוניו, צבי פישמן, יונתן שמחי, ויריב תמרי. כן נודה מקרב לב לעוזרי המחקר: לסטודנטיות רייצ'ל שמוחה (Rachel Samouha), ואבי פסקוביץ (Abby L. Pescovitz) אשר סייעו במחקר במסגרת התמחותן בקליניקה מטעם ארגון בינ"ה ולסטודנטים איתי מזרחי ונעם מוזר.

עו"ד רוני רוטלר

מנהלת משותפת

ד"ר מיה גפן

מנהלת משותפת

פרופ' גדעון ספיר

מנחה אקדמי

